

VOORAF

Dick de Jong

REGEN

Lange tijd deed ons veenweidelandschap de afgelopen zomer denken aan een woestijnlandschap. Het gras was zo geel als saffraan. Droog en dor. Scheuren in het land. Het was dan ook warm. Heel erg warm. Ons klimaat verandert nadrukkelijk, zo hebben we gemerkt. Anderen zijn van mening dat dit een incident was en dat we vroeger, toen en toen, ook wel eens extremen in het weer meemaakten. Maar dat incident speelt dan al enige aaneengesloten jaren. Dagen en weken achtereen was het droog geweest. Wat hebben we in die tijd verlangd naar regen. Hemelwater moest er komen, nodig voor gewassen en voor het vee. En toen ineens was het er. In een paar dagen verkleurde de weilanden weer naar het vertrouwde groen. Maar wat ook te merken was, de gemiddelde mens was er niet blij mee. Menige fietser trok een kwaad gezicht en iedereen die iets van een buitengebeuren had georganiseerd vond die regen helemaal niet leuk. Toch is het echt Hollands om op de foto hierboven regen in de sloot te zien.

COLUMN

Liesbeth Leenman

HOOITIJD

Terwijl buiten de temperaturen oplopen tot dik boven de 30 graden, denk ik: echt weer om te hooien. Wat zal dat snel drogen! Maar dat is leuk om, gezeten achter een laptop, in een betrekkelijk koel huis te bedenken. Gezeten in een tractor (met airco?) is het naar mijn idee ook nog wel uit te houden. Maar reken maar dat dat vroeger, hard werkend in de felle zon, waarschijnlijk andere koek was. Ik stel me daarbij het volgende voor.

Boeren die naar de lucht kijken of aan de knoppen van de radio draaien om het weerbericht op te vangen. Komende dagen droog en zonnig? Dan erop uit met de knechts om te maaien.

Met de zeis over de schouder naar het hooiland. Een stuk laaggelegen land wat vaak onder water loopt. Niet geschikt voor het vee, maar wel geschikt om hooi op te verbouwen. Dan het ritmisch suizen van de zeisen, naast elkaar: sssij sssij sssij. Af en toe de rode zakdoek uit de broekzak om het voorhoofd af te vegen. En weer verder, meter na meter. Moeder de vrouw die met de koffie naar het land komt; een welkome verschijning! 's Avonds doodmoe de zeis haren voor de volgende dag: tik tik tik!

Hooien in de Giessendamse polder.

Hooi dat op ruiters of oppers te drogen gelegd wordt, een prachtig gezicht op het land.

En dan, als alles voorspoedig gedroogd is: het binnenhalen van het hooi. Een feestelijk gebeuren: een zekerheid voor schrale, winterse dagen. Rijkdom, geel goud!

Knechts, meiden, ieder paar handen is welkom. Het hooi op de vork omhoogstekend, of het, wiebelig boven op de wagen, hoog optastend. Met veel gelach en gedol met elkaar hard werken in de gouden zon. En aan het einde van de dag met de volle wagen op de boerderij aan om het hooi te bergen op de hooizolder of in de hooiberg.

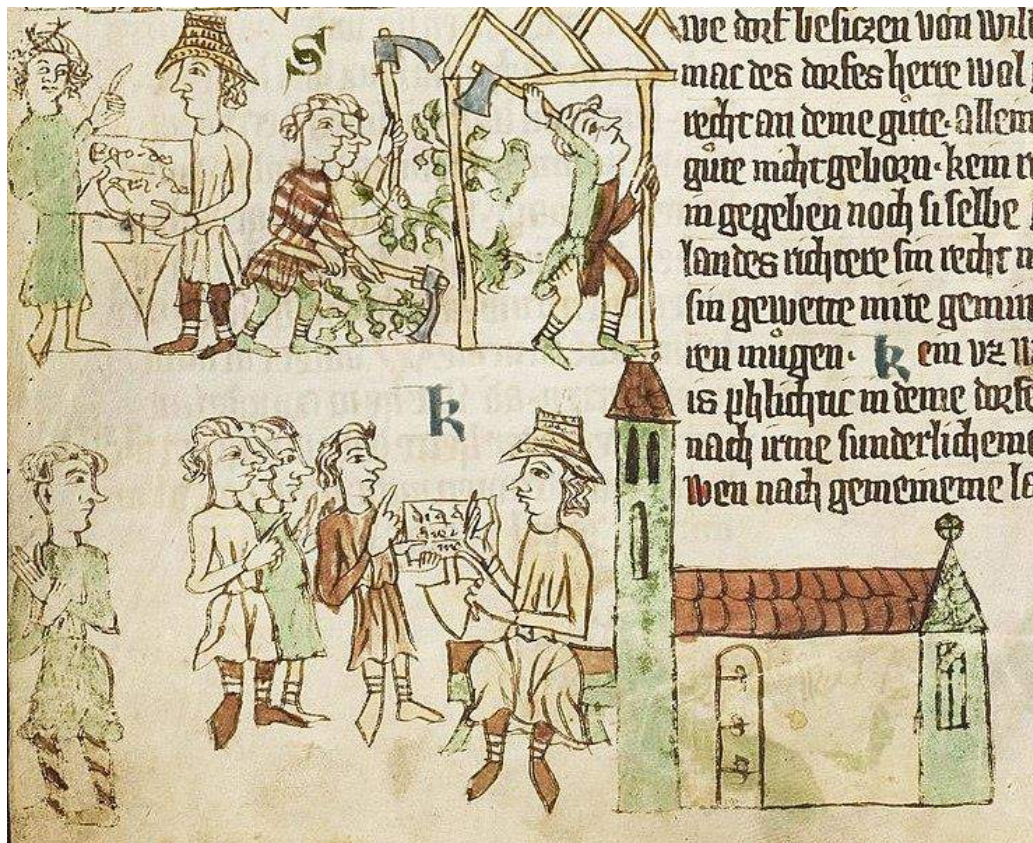
's Avonds bedwelmd door de zoete geur doodmoe in slaap vallen. In de bedstee, of

stiekem in het hooi...Heerlijk om (van) te dromen. Maar, bij deze hitte, wat mij betreft: dan toch maar heel rustig zittend achter mijn laptop!

Liesbeth Leenman is beeldend kunstenaar.

DE ONTGINNING VAN DE STREEK

DE SAKSENSPIEGEL

we dort besizen von wile
 mac des dorfes herre wol
 recht an deme gute. allem
 gute micht geboren. kem r
 in gegeben noch si selbe
 landes richte sin recht u
 sin gewette mite geman
 ten migen. **K**em v^z u
 is pphlich in deme dorfe
 nach urre sunderliche
 wen nach gemememe la

Het werkgebied van Boerderij & Erf AKV was tot aan de 10^e eeuw een moeilijk doordringbare woestijn. Vanaf die 10^e eeuw is het in cultuur gebracht. De grote ontginning noemen we dat. Hoe zoiets in zijn werk ging, blijkt uit deze tekening.

Dit is een afbeelding uit de Saksenspiegel, een Duits rechtsboek uit 1220-1235 waarin het landrecht en leenrecht wordt beschreven.

Op de afbeelding is een zogenaamde lokator (de man met de hoed) te zien. Een lokator is een landtoewijzer, een middeleeuwse onderaannemer, die tegenover een landsheer verantwoordelijk was voor de ontginning, het onderzoek en de verdeling van de grond die moest worden ontgonnen.

Bovendien huurde hij kolonisten in en moest hij tijdens de ontginning van het land, het kappen van struiken en bomen, voorzien in de bestaansmiddelen van de kolonisten. Tevens moest hij zorgen voor materieel en werktuigen ter beschikking stellen, zoals zaaigoed, trekdiere, ijzeren ploegen etcetera.

Zo speelde de lokator een sleutelrol bij de totstandkoming van nieuwe dorpen en steden, evenals bij de ontginning van onontgonnen land tijdens de fase van interne kolonisatie in Noord-Duitse en Duitse Ostsiedlung.

Op het bovenste deel ziet u de lokator die de stichtingsakte van de verhuurder in ontvangst neemt. De kolonisten zijn bezig met het kappen van het bos en het bouwen huizen. Op het onderste deel functioneert de lokator als rechter in het dorp.

B&E ZOEKT JOU!

Het stichtingsbestuur van Boerderij & Erf AKV zoekt versterking. Het bestuur vergadert eenmaal per maand en bespreekt dan wat er op dat moment van belang is. Er passen altijd vaste onderwerpen, maar soms ook wordt er een advies gevraagd waarover moet worden nagedacht. Gelet op de samenstelling van het bestuur, gaat de voorkeur uit naar een vrouwelijk bestuurslid. Bel voor meer informatie met voorzitter Arie Bassa: 06-18551895.

WEILANDEN BESTAAN NIET VOORDAT ER KOEIEN IN LOPEN

Grazende koeien maken het Nederlandse weidelandschap. En Esther Polak legt hun bewegingen vast. In het Museum in IJsselstein waren afgelopen zomer enkele van haar werken van deze graaschoreografie, te zien. We laten Esther Polak aan het woord:

Grazende koeien hebben mij altijd gefascineerd. Ik ben met dat beeld groot geworden: zodra ik de stad uit fietste, zag ik een horizon, gras en grazende koeien. Dit beeld zit bij mij, en bij veel andere Nederlanders, ingegraveerd als samenhangend geheel van landelijkheid, weidsheid, natuur en rust.

Voor het vee dat er graast en voor hun eigenaren, de boeren, heeft het landschap geen recreatieve betekenis. Het grazen hangt samen met: melk en vlees produceren. Weilanden bestaan niet voordat er

koeien in lopen. Het is het grazen zelf dat het landschap openhoudt en de weilanden doet ontstaan. Het grazen in Nederland werd de afgelopen decennia steeds meer overgenomen door machines: het land werd gemaaid, de koeien op stal gevoerd. De koeien kregen kuilgras maar ook maïs en soja. De eiwitrijke melkproductie nam toe.

Wat ik fascinerend vind aan een weiland, is dat het lijkt op een onbeschreven blad, een vel wit papier. Op het moment dat de koeien er komen grazen, vullen zij het in als een schrift of tekening, met hun diversiteit aan bewegingen.

Die bewegingspatronen fascineren mij. Afgelopen weken hebben Ivar van Bekkum en ik een nieuwe serie graaschoreografie-tekeningen gemaakt.

Op deze tekeningen leggen wij de graaspatronen van koeien vast, als een soort menselijke en subjectieve gps.

Ik zou wensen dat ons werk ertoe zou inspireren om het landelijk gebied meer vanuit mobiliteit en samenhang te bezien. De mestoverschotten zijn op een andere manier te bezien: de aanvankelijke kringloop van voedsel, mest, gewas, grazen of verbouwen, voedsel, mest enz. is verbroken met de komst van kunstmest, die aan die kringloop wordt toegevoegd. Deze meststoffen zijn voedingsstoffen, die worden toegevoegd maar nergens meer afgevangen. Het systeem barst nu uit zijn voegen. Het landschap lijdt als het ware aan obesitas. Dat wat eerst zo prachtig leek: voldoende groeikracht voor het gewas om mens en vee te voeden, gaat nu de aarde verstikken. Eerst de landerijen, dan de aangrenzende natuurgebieden, dan de rest van het land en uiteindelijk de oceanen. Wat lost het verminderen van de veestapel op specifieke locaties dan eigenlijk op? De wereld gaat er niet van op dieet. De stroom van niet-gerecyclede poep van mens en dier blijft de wereld verstikken. Het stikstofbeleid produceert vooral een onoplosbaar politiek probleem met de beschuldiging van de agrarische sector. Ondertussen tekenen wij door, om met geduld, nieuwsgierigheid en aandacht ons voortdurend veranderende landschap te blijven bezien.

uiteindelijk de oceanen. Wat lost het verminderen van de veestapel op specifieke locaties dan eigenlijk op? De wereld gaat er niet van op dieet. De stroom van niet-gerecyclede poep van mens en dier blijft de wereld verstikken. Het stikstofbeleid produceert vooral een onoplosbaar politiek probleem met de beschuldiging van de agrarische sector. Ondertussen tekenen wij door, om met geduld, nieuwsgierigheid en aandacht ons voortdurend veranderende landschap te blijven bezien.

VERDUURZAMEN VAN EEN MONUMENT...

In het kader van Open monumentendag 2022 is er bijzondere aandacht geschonken aan het verduurzamen van monumenten. De informatie hierover is ook toepasbaar op andere panden en boerderijen, markant, monumentaal of gewoon uw eigendom...

STAP 1: DEEL HET PROJECT OP

Een monument verduurzamen is een veelomvattend project. Deel daarom het project in kleinere stukken op. Globaal zijn de onderdelen van een verduurzamingsproject: isoleren, ventileren, verwarmen en opwekken. De keuzes voor verwarming en energieopwekking kan je niet los zien van de te maken keuzes op het gebied van isoleren en ventileren.

STAP 2: SCHAKEL ADVISEURS IN

Of het nu is voor het bepalen van monumentale waarden of voor een subsidieaanvraag: schakel altijd in een vroeg stadium al de hulp van adviseurs in. De gemeente is hierin uw eerste aanspreekpunt. Verduurzamen betekent steeds kijken wat er in relatie tot de monumentale waarden mogelijk is. Als het nodig is, kan ook de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed meedenken of zelfs meedraaien in een bouwteam. Soms is het nodig om een bouwfysicus in te zetten. Die kan helpen met de juiste keuze van isolatiemethode en -materialen. Ook kan deze vooraf al verschillende berekeningen maken om schade achteraf te voorkomen. Het blijft maatwerk.

STAP 3: KEN UW PAND

Een monument, boerderij of markant pand heeft waarschijnlijk in vroeger tijd al tientallen andere bewoners gehad. Ook deze waren uit op comfort. Honderd jaar geleden hadden ze daar andere middelen voor, maar die kunnen nog steeds bijdragen aan verduurzaming. Kleine dingen maken hierin al een verschil. Denk bijvoorbeeld aan het terugbrengen van de luiken. Maak ook gebruik van de ligging van het pand ten opzichte van de zon bij het bepalen van de ruimtes.

STAP 4: DE BUITENKANT

Maatregelen aan de binnenzijde hebben pas zin als de buitenkant op orde is. De eerste zorg is een droge buitenschil van het gebouw. Dus zorg voor afvoer van het water dat van buitenaf komt. Kijk eerst naar de mogelijkheden voor kierdichting. Het is belangrijk om vooraf te bepalen wat goed is voor het pand en om dit werk na afloop grondig te laten controleren. Pak vervolgens de isolatie van dak, vloer en gevel aan. In de praktijk worden kierdichting en isolatie vaak gecombineerd.

STAP 5: SCHILDERWERK EN GLAS

Schilderwerk lijkt op het eerste gezicht niet veel met verduurzamen te maken te hebben. Toch kan goed schilderwerk een groot verschil maken. Gedegen schilderwerk zorgt ervoor dat vocht minder grip krijgt op het hout. Het beperkt dus de schadelijke gevolgen van vocht op bijvoorbeeld de dagkanten van vensters en deuren. Vooral het schilderwerk binnen moet van hoge kwaliteit zijn. Het moet namelijk dampdicht zijn. Dit is vooral belangrijk bij beter isolerend glas. Hoe beter het vensterglas isoleert, hoe eerder vocht op het hout van de kozijnen zal condenseren.

Dat juiste isolerend glas zorgt voor een flinke energiebesparing weten de meeste monumenteigenaren wel. Alleen hoe weten wij welk isolerende glas voor uw monument de juiste keuze is?

STAP 6: SPOOR VOCHTBRONNEN OP

Als de buitenkant op orde is, is de binnenkant van het monument aan de beurt. Een goed begin is het opsporen van vochtbronnen en het oplossen van de problemen die daarbij komen kijken. Stel dat bijvoorbeeld in de woonkamer een wand vochtig is. Als hier vervolgens verwarmd gaat worden, wordt de lucht vochtiger. Die vochtige lucht verdwijnt naar de, koudere, keuken waar inmiddels zwarte spikkels op de muur ontstaan. Zo ziet kan het vocht van de ene plek op een andere plek in een pand een probleem creëren.

STAP 7: LET OP KOUDEBRUGGEN

Koudebruggen - ook wel bouwknoepen genoemd - zijn zwakke schakels in de buitenschil van een monument. Denk hierbij aan de gevel, het dak en de vloer. De balkkoppen van een monument zijn vaak koudebruggen. Ze vormen de verbinding met buiten en zijn daarmee een koudebrug. Soms wordt ervoor gekozen om de balkkoppen 30 centimeter vrij van isolatie te houden. Om per se te willen aansluiten op de balkkoppen, dan is het zaak om dat luchtdicht/dampdicht te doen.

STAP 8: ISOLATIE

Weten waar vochtbronnen zijn, levert input op voor de keuzes rondom isolatie. Houd hierbij rekening met het gebruik van het pand. Het dak isoleren van een zolder waar alleen de kerstballen liggen, is zonde. Dan ligt isolatie van de zoldervloer meer voor de hand. Niet alleen waar wordt geïsoleerd is belangrijk, ook het isolatiemateriaal kan een groot verschil maken.

Wees voorzichtig met dampopen isolatiemethoden. Dit kan een risico vormen omdat het vocht uit de binnenruimte kan condenseren op het buitenblad. Dit leidt tot schade. Een oplossing bij gevels die meer vocht belast zijn, is kiezen voor capillair actief isolatiemateriaal. Dat materiaal kan vocht opnemen en ook weer afstaan. De isolatiewaarde van dit relatief nieuwe materiaal is echter wel 50% minder dan die van traditionele materialen.

STAP 9: VENTILATIE

Denk naast isolatie ook na over ventilatie. Een goede ventilatie zorgt voor een gezond binnenklimaat en voor de afvoer van vocht. Een eenvoudig voorbeeld is natuurlijk het openzetten van een raam, maar mechanische afzuiging is ook een mogelijkheid. Er komen steeds meer mogelijkheden om een combinatie te maken met de installatie(s) voor verwarming en energievoorziening.

STAP 10: VERWARMING EN ENERGIEVOORZIENING

Deze stap hangt eigenlijk samen met de stap ventilatie. De ontwikkelingen op het gebied van installaties, warmtepompen en dergelijke, gaan snel en steeds meer is mogelijk. Zo kan bijvoorbeeld een volledig mechanisch afzuigstelsel worden gekoppeld aan een WTW-installatie. Ook hier is het belangrijk zich goed te laten adviseren. Wat bij de buurman werkt, werkt misschien niet bij het monument ernaast.

KOEIEN IN DE KUNST

Koe van de Groninger Ploegschilder Jan Gerrit Jordens (1883-1962).

Kunstenaarsvereniging De Ploeg werd in 1918 opgericht als reactie op het artistieke klimaat in de stad Groningen. Een aantal jongere kunstenaars was van mening dat de mogelijkheden om te exposeren en zich te ontwikkelen te beperkt waren. Zij wilden samenwerken op het gebied van tentoonstellingen en daardoor tegelijkertijd ook aan hun eigen artistieke ontwikkeling.

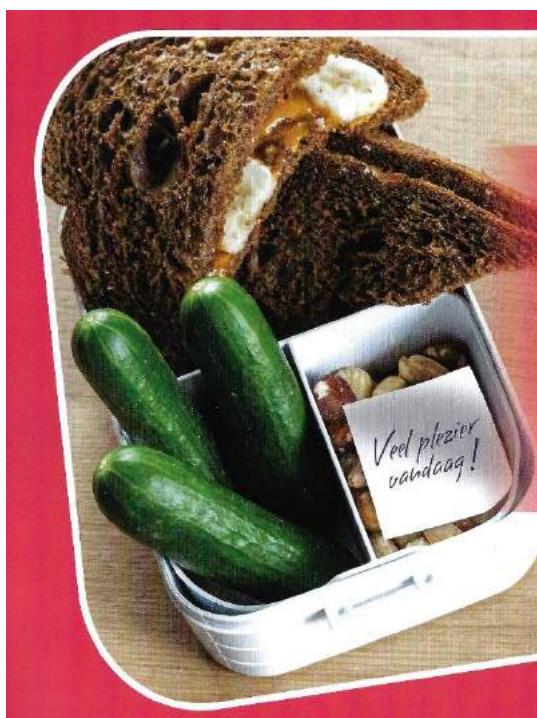
Samenwerken gebeurde in de loop van de achter ons liggende tijd ook steeds meer in de landbouw en veeteelt. Het individueel acteren, zoals hier op beide foto's te zien is, komt nauwelijks meer voor. Samenwerking en het gebruik maken van anderen moet het boerenbestaan op een beter niveau brengen.

DE MIDDAGBOTERHAM

In de hooitijd of als er ander werk op enige afstand van de boerderij nodig was, kreeg de boer een kistje mee met brood en een kruikje met koude thee. Dat gaat heden ten dage wel anders. Snel even met de trekker naar huis om te eten is de gewoonste zaak van de wereld geworden. En als er om wat voor reden ook toch eten mee gaat naar het werk, is dat van een heel andere, luxere kwaliteit, zoals uit de hieronder staande foto's blijkt. Dat is nu toegenomen welvaart!

ADVERTENTIES

herbestemming, restauratie, renovatie & nieuwbouw

Nieuwland 41 • 4221 PL Noordeloos • T 0183 36000 • F 0183 36001 • info@lakerveld-nordealoo.nl
K.v.a. Handelsregister 2907211 • Handelskamer 351106155 • Bankrekeningnummer 160570 • IBAN NL33 0480 3017 0001 0001 0001

WWW.LAKERVELD-NORDELOOS.NL

Herbestemming Maria Johanna Hoeve Noordeloos

• deskundig
• vertrouwd
• persoonlijk

Dé makelaardij van de Alblasserwaard

Derpstraat 51a • 2969 AD Oud-Alblas • t 0184 695166 • info@koolvandentoren.nl

WWW.KOOLVANDENTOREN.NL

UITGAVEN VAN B&E AKV

Boer en Boerderij
€ 35,00

Hoeve, hofstee,
herbestemming € 14,95

Het behouden waard
€ 14,95

De Stee van Saan van
Pieter € 14,95

COLOFON

UITGEVER:

BOERDERIJ & ERF
alblasserwaard - krimpenerwaard - vijfheerenlanden

secretariaat: Sluis 57
2964 AT Groot-Amers
06-53759618
secretariaat@boerderijnerf.nl
www.boerderijnerf.nl

REDACTIE & SAMENSTELLING:

LA CARRIOLA

tekst & advies

Dick de Jong | Buitendams 51
3371 BA Hardinxveld-Giessendam
06-22845889 | djtekst@planet.nl

Dat het heerlijk vertoeven is in de polders van ons gebied bewijst deze foto. Ondanks de dreiging van regenbuien is deze amateurschilder enthousiast op het doek aan het vastleggen wat het slotenpatroon nu precies inhoudt. Dit gebeurde in het kader van het landschapsproject Denkend aan Holland.

